

วงวิชาการชี้เขื่อนปากมูลคือ 'การพัฒนาที่รุกรานประชาชน!'

สำนักข่าวชาวบ้าน 22 มิถุนายน 2550

เบญจมาศ บุญฤทธิ์

เหล่านักวิชาการร่วมยืนยันผลการศึกษา การมีเขื่อนปากมูลให้ผลเสียมากกว่าได้ แม้ทุบทิ้งไปไฟก็ไม่ดับ ตั้งข้อสังเกตกรม.ถูกหลอกให้ปิดประตูเขื่อนเพื่อผลประโยชน์ของคนส่วนน้อย ชี้กระบวนการรับฟังเสียงประชาชนมีปัญหา พร้อมเดินหน้าชี้แจงข้อเท็จจริง หวังกรม.เปลี่ยนมติอีกหน

สืบเนื่องจาก มติคณะรัฐมนตรี (ครม.) 12 มิถุนายน 2550 ได้กำหนดให้รักษาระดับน้ำไว้ที่ระดับ 106-108 ม.รทก. ซึ่งถือเป็นการปิดเขื่อนปากมูล และยังได้ล้มเลิกคณะกรรมการภาคีชุดต่างๆ ที่ดำรงอยู่ โดยให้โอนอำนาจการจัดการมารวมศูนย์ไว้ที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) อันนำมาซึ่งคำถามว่าทำไมคณะรัฐมนตรีจึงมีมติเช่นนี้ ทั้งที่ก่อนหน้านี้ไม่นาน ครม.ได้มีมติในวันที่ 29 พฤษภาคม 2550 ให้เขื่อนปากมูลเปิดประตูระบายน้ำโดยยกสุดบานในวันที่ 17 มิถุนายน 2550

บ่ายวันนี้ (22 มิ.ย. 2550) สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ร่วมกับ สถาบันประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล และสำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล จัดเวทีสัมมนาวิชาการเรื่อง **"มติครม. 12 มิ.ย. 2550 ปิดเขื่อนปากมูลถาวรเพื่ออะไร?"** ที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีนักวิชาการจากหลายสถาบัน ตัวแทนชาวบ้านในพื้นที่เขื่อนปากมูล ตลอดจนชนสื่อมวลชนเข้าร่วมการเสวนา

ศ.ดร.ประกอบ วิโรจน์กุล อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี กล่าวว่า เขื่อนปากมูลเป็นการกันที่ท้ายน้ำเพื่อผลิตกระแสไฟ ซึ่งเป็นมาตรฐานที่ต่ำสุด เนื่องจากการปั่นไฟต้องใช้ความต่างระดับจากน้ำมาก แต่เมื่อการคัดค้านไม่สำเร็จ จนมีการสร้างเขื่อนเสร็จในปี 2538 ก็มีปัญหาเรื่อยมา

"ผมเป็นลูกน้ำมุน ผมมั่นใจว่าเขื่อนปากมูลไม่มีประโยชน์อะไรเลย ประโยชน์ในแง่การจัดน้ำให้เกษตรกรก็ไม่มี มีเพียงประโยชน์ในการผลิตไฟ ซึ่งก็เป็นจำนวนน้อยมาก กฟผ.เองก็ยอมรับ"

ศ.ดร.ประกอบ อธิบายว่า ผลประโยชน์ของเขื่อนปากมูลนั้นเดิมทีก็ 4-5 ร้อยล้าน แต่ส่วนที่เสียนั้นมหาศาล ไม่ต้องพูดถึงสภาพแวดล้อม การสูญเสียพันธุ์ปลา ฯลฯ โดยความสูญเสียอาจคิดเป็นมูลค่าต่อปีเป็นหมื่นแสนล้านบาท ตนจึงมีคำถามว่า การสร้างเขื่อนเพื่อประโยชน์เพียง 4-5 ร้อยล้าน แต่เสียเป็นหมื่นเป็นแสนล้านนั้นเป็นการกระทำที่โง่ไหม

ศ.ดร.ประกอบ กล่าวต่อไปว่า สมัยรัฐบาลชวน หลีกภัย สำนักนายกรัฐมนตรีได้ให้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีทำการศึกษาวิจัย โดยให้เปิดเขื่อนปากมูลตลอดปี เพียงปีเดียวก็เห็นชัดว่า

ผลเสียหายมีมากมาย ทั้งระบบธรรมชาติ พันธุ์ปลา วิธีชีวิตของชาวบ้าน จึงมีการเสนอต่อรัฐบาลในปี 2543 ว่าจะเปิดประตูเขื่อนทั้ง 8 บานเต็มที่ โดยหลังจากปี 2544 ซึ่งมีการศึกษาแล้ว จึงเสนอให้มีการเปิด 4 เดือน เพื่อให้ปลาขึ้นมาวางไข่ และป้องกันแหล่งอาหารของชาวบ้าน เพราะถ้ากักน้ำไว้ที่ระดับ 108 น้ำจะท่วมพื้นที่ของชาวบ้าน

โดยความต้องการของทั้งสองข้างนั้น คือ กฟผ.ต้องการกักน้ำที่ 108 ส่วนชาวบ้านจริงๆ ต้องการท่วทึงหรือเปิดประตูเขื่อนให้หมด รัฐบาลจึงพยายามดูแลความต้องการทั้งสองฝ่าย มาถึงรัฐบาลทักษิณ ก็ยังคงตามข้อเสนอแนะนี้ คือประนีประนอม ให้เปิดเขื่อน 4 เดือน ปิดเขื่อน 8 เดือน

“ผมไม่เข้าใจว่าทำไมมติกรม.ต้องกลับไปสร้างปัญหาอีก ทางเลือกสุดข้างสองทางนั้นทำได้ยาก เราจึงต้องมาอยู่ตรงกลาง ซึ่งเราอยู่กันได้มาด้วยดีหลายปี ผมพยายามมองในแง่ดีว่า กรม.ได้รับข้อมูลในแง่เดียว มองในอีกแง่คือท่านถูกหลอก หรือในแง่ร้ายสุดๆ คือภาวะการเป็นผู้นำของท่านไม่มี” ศ.ดร.ประกอบ กล่าวและว่า

“ผมไม่เห็นว่ามีใครได้ประโยชน์จากมติกรม.เช่นนี้ กฟผ.เองก็ได้ประโยชน์น้อยมาก มูลค่าไม่ถึง 40-50 ล้านบาท ซึ่งแทบไม่มีความหมายต่อกฟผ. แต่ความเสียหายที่เกิดต่อชาวบ้านนั้นประเมินค่าไม่ได้ หรืออาจจะถึงแสนล้านบาท”

ส่วน **ดร.ชวลิต วิทยานานนท์** จากกองทุนสัตว์ป่าโลก กล่าวว่า เขื่อนปากมูลเป็นการสร้างบนผลกระทบที่เลวร้ายที่สุดในยุคหนึ่ง เคยมีการสำรวจ ประเมิน และทบทวนอีไอเอ พบว่าเป็นอีไอเอที่เลวที่สุดในยุคหนึ่งเช่นกัน โดยการประเมินที่แท้จริงนั้นต้องเริ่มต้นตั้งแต่ก่อน หลังสร้าง และประเมินในระยะยาวจนกระทั่งเมื่อเขื่อนหมดอายุแล้วจะส่งผลกระทบต่ออะไร ดีค่าเป็นเงินแล้วคุ้มไหม ต้องคิดว่าน้ำในแม่น้ำมูลมีสวนรับใช้ชุมชนเท่าไรในระยะยาว มีปลาที่ชนิด ฯลฯ ซึ่งอีไอเอไม่ได้ทำ และชุมชนก็ไม่ได้มีส่วนร่วมในการประเมินด้วย เป็นการประเมินตามใจชอบ ผลจึงออกมาเป็นอย่างที่เห็น

“กระทรวงพลังงานและคนกฟผ.เองก็บอกว่าในอนาคตเขื่อนนี้ไม่จำเป็นแล้ว อาจารย์ชัยอนันต์ สมุทรวณิช ก็บอกว่าในระยะยาวถ้าเทียบกับแหล่งไฟฟ้าที่เราจะได้จากเขื่อนของลาวที่จะขายให้เราและแหล่งบีโตรเลียมต่างๆ ที่เรามีอยู่ การเลิกใช้เขื่อนก็จะมีผลกระทบต่อวิถีพลังงานของเรา” ดร.ชวลิต กล่าว

ดร.ชวลิต กล่าวอีกว่า การปิดเขื่อนหรือรักษาระดับน้ำถาวรจะขัดกับมติกรม.เก่า และขัดกับความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ รวมทั้งเป็นการกระทำที่ไม่มองความเดือดร้อนของประชาชน ทั้งนี้ ตนเข้าใจว่า เมื่อมีการสร้างเขื่อนขึ้นมาแล้ว มันมีความต้องการที่ถูกปรุงแต่งตามมาจากกรม.เขื่อน ซึ่งต้องมีการคุยกัน ต้องมีการแบ่งปันให้กับผู้สูญเสียกลุ่มอื่นด้วย

“ที่กฟผ.บอกว่าจะสูญเสียรายได้จากการผลิตไฟฟ้านั้น จริงๆ มันไม่ใช่การสูญเสียหรือขาดทุน เราต้องมองว่ามันเป็นการจ่ายเงินให้แม่น้ำ และมองคนรากหญ้าจำนวนมากเป็นหลักมากกว่าผลประโยชน์ของคนจำนวนน้อย แต่ทั้งนี้ เมื่อเราต่อสู้ทางการเมืองและกฎหมายไม่ได้ ชุมชนก็มีสิทธิที่จะต่อสู้โดยไม่เชื่อฟังรัฐ การก่อกบฏก็เป็นความชอบธรรมเหมือนกัน” ดร.ชวลิต กล่าว

ด้าน **นายวิฑูรย์ เพิ่มพงศาเจริญ** จากมูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ กล่าวว่า กฟผ.คาดการณ์ว่าเขื่อนปากมูลจะผลิตกระแสไฟฟ้าได้ 137 เมกะวัตต์ แต่กำลังไฟฟ้าที่ผลิตได้จริงคือ 75 เมกะวัตต์ ซึ่งในทางปฏิบัติจริงๆ ไม่ถึง บางทีก็ 20-40 เมกะวัตต์ ซึ่งคณะกรรมการเขื่อนโลกทำการศึกษาลงแล้วบอกว่าทำได้แค่ 40 เมกะวัตต์เท่านั้น

ทั้งนี้ การศึกษาท่อนสร้างเขื่อนบอกว่าเขื่อนจะส่งผลกระทบต่อ 241 ครัวเรือน แต่ความจริงตลอด 13 ปีที่ผ่านมาเป็นเครื่องยืนยันว่าเขื่อนปากมูลมีผลกระทบต่อ 200 ครัวเรือนจำนวนพันกว่า

นอกจากนี้ การศึกษาท่อนแรกก็บอกว่าเขื่อนจะไม่ส่งผลกระทบต่อปลา มีการสร้างบันไดปลาโจน แต่ไม่ได้ผล เนื่องจากบันไดปลาโจนนั้นถูกออกแบบมาสำหรับปลาแซลมอนในพื้นที่ที่แตกต่างจากแม่น้ำมูล กล่าวคือบันไดปลาโจนเป็นประดิษฐ์กรรมเฉพาะสำหรับปลาของแต่ละพื้นที่ โดยที่ปลาในแม่น้ำนี้มีหลากหลายมาก

“ประตูเขื่อนปากมูลทั้ง 8 บาน ถ้าปิดเต็มที่รักษาระดับน้ำที่ 108 ม.รทก. ตอนแรกชาวบ้านขอให้ท่วทึงเขื่อนทั้ง แต่เราประนีประนอมด้วยการเสนอให้เปิดบานประตู ซึ่งมันก็ไม่ได้ทำให้ระบบนิเวศ

กลับไปเป็นเหมือนเดิมเต็มร้อย ชาวบ้านต่อสู้อยาวนาน จากสู้เพื่อไม่ให้สร้าง สู้เพื่อการชดเชยผลกระทบ จนวันนี้ ภาพการต่อสู้เก่าๆ ได้กลับมาอีก ชาวบ้านถูกหลอกอีก และขณะนี้ความหวังยังว่าเหว” นายวิฑูรย์ กล่าว

นายวิฑูรย์ ยังกล่าวอีกว่า ฝ่ายรัฐอ้างมาตลอดเรื่องการผลิตไฟฟ้า คนคิดว่าถ้าไม่มีเขื่อนปากปากมูล ไฟฟ้าก็จะดับ จริงๆ แล้วไม่ใช่ หากดูข้อมูลเปรียบเทียบปริมาณการผลิตไฟฟ้าจากเขื่อนปากมูลกับปริมาณการผลิตและรับซื้อไฟฟ้ารวมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือปี 2549 จะพบว่า เขื่อนปากมูลไม่มีนัยสำคัญต่อปริมาณการผลิตไฟฟ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

นายศุภวิทย์ เปี่ยมพงษ์สถานต์ อดีตหัวหน้าผู้ตรวจราชการกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวว่าการทั่วไปไม่เข้าใจการปิดเปิดเขื่อนส่งผลอะไร สิ่งที่ไม่รู้คือวัฏจักรในแม่น้ำมูนนั้นมีอยู่ แม่มูนเป็นผลผลิตธรรมชาติที่หล่อเลี้ยงคนอีสานมานาน ไม่เพียงแค่น้ำดื่มเท่านั้น แต่มันขึ้นไปถึงรากไม้ ไช้ขึ้นไปถึงน้ำชี ซึ่งทำให้ประชาชนมีปลากินมีปลาใช้

“การไม่เปิดเขื่อนในปีนี้ ทำให้ชาวบ้านขาดรายได้จากการทำประมง ซึ่งในเชิงเศรษฐกิจนั้นผลมันทวีคูณ เราจะมองแค่รายได้ของกว่า 8 พันครอบครัวประมงไม่ได้ มันส่งผลไปถึงระบบด้วย” นายศุภวิทย์ กล่าว

นายศุภวิทย์ กล่าวต่อไปว่า กรม.จะรู้เท่าทันการณ์หรือไม่ตนไม่รู้ กฟผ.อ้างว่าปิดเขื่อนเพื่อรักษาระดับน้ำ จากประสบการณ์การตระเวนไปตามลุ่มน้ำอีสานของตน พบว่า การอ้างว่าต้องเก็บรักษาระดับน้ำไว้เพื่อการชลประทาน เป็นการหลอกหลวง จริงๆ แล้วแม่มูนไม่มีวันเหือดแห้ง มันมีแก่งธรรมชาติที่กักเก็บน้ำไว้ และแต่เดิมนั้นมีสถานีน้ำแบบที่ลอยอยู่กลางน้ำ แต่การสร้างสถานีน้ำแบบใหม่ที่ไม่ยึดหยุ่นของชลประทานเป็นกลวิธีอย่างหนึ่งเพื่อเป็นข้ออ้างว่า ปิดเขื่อนไปแล้วจะไม่ใช้น้ำใช้ในการชลประทาน

“เขื่อนปากมูลไม่ได้ผลิตไฟฟ้ามากมาย สามารถเลิกได้ แต่เขาไม่เลิกเพราะกลัวเสียหน้า ซึ่งเทียบกับสิ่งที่ชาวบ้านและระบบนิเวศต้องเสียไปแล้วไม่สามารถเทียบกันได้เลย” นายศุภวิทย์ กล่าวและว่า

“เราต้องเอาข้อมูลที่เป็นความจริงไปเสนอกรม. ผมขอวิงวอนให้นักวิชาการทั้งหลายทำจดหมายไปถึงกรม. เรียกร้องให้เปลี่ยนมติใหม่”

ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์ สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ กล่าวว่า ข้อมูลที่ตนรู้มาจากการประชุมอนุกรรมการแก้ไขปัญหาที่ดิน ของศูนย์อำนวยการขจัดความยากจนตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (สจพ.) เหตุที่มีการเสนอให้น้ำคงที่ระดับน้ำไว้ที่ 108 ม.รทก. นั่นคือหนึ่ง เมื่อเปิดเขื่อนแล้วปลาที่กรมประมงปล่อย จะหนีไปให้คนลาวกินหมด คนไทยไม่ได้กิน สอง แม้เมื่อเปิดเขื่อนแล้ว คาดว่าปลาขึ้นมาวางไข่ก็จะติดโพงพางหมด ไม่มีโอกาสวางไข่ สาม คนที่จับปลาไม่ได้พอมหาอาชีพแล้วก็ไปขายแรงงาน สี่ ถ้าระดับน้ำคงที่อยู่อย่างนี้ การส่งเสริมการเกษตรจะทำได้ต่อเนื่องสม่ำเสมอ ส่งเสริมเศรษฐกิจพอเพียง ส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์

ส่วนอีกสองสามข้อที่ตนคิดว่าเป็นประเด็นที่ต้องแก้ไขความเข้าใจให้ถูกต้องคือ หนึ่ง มีการให้เหตุผลว่าผู้เรียกร้องให้เปิดเขื่อนไม่ได้เดือดร้อนจริง สอง ในการเปิดเขื่อนครั้งแรก การขุดเขยให้ผู้ได้รับผลกระทบครั้งแรก ปรากฏว่าลงไปที่สหกรณ์ปากมูนแล้วมีหนี้สูญ 11 ล้าน จึงต้องมีการเช็คบิลในตอนนี

“นี่คือสิ่งที่สรุปได้จากที่ประชุม แม้ผมจะไม่ได้เข้าประชุม ผมคิดว่าต้องมีการเมืองที่ใช้อนุกรรมการชุดนี้เป็นทางผ่านไปยัง นายกรัฐมนตรีและกรม.” ดร.เพิ่มศักดิ์ กล่าว

ดร.เพิ่มศักดิ์ ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า ผู้ที่มายื่นข้อเสนอและเปิดประเด็นนี้ไปสู่อกร. คือชุดกำนันผู้ใหญ่บ้าน แล้วเวลาที่คณะอนุกรรมการลงไปก็ไปอยู่ตรงนั้น ตนคิดว่ากระบวนการรับฟังความเห็น และรับฟังปัญหาของประชาชนมีปัญหา ซึ่งอาจจะต้องชี้แจงข้อนี้ต่อนายกรัฐมนตรีและกรม. ให้รู้ว่ากระบวนการไปรับฟังความคิดเห็นของประชาชนเป็นการไปรับฟังความเห็นข้างเดียวจากผู้ที่มายื่นขอให้รักษาระดับน้ำไว้

“มีสองเหตุผลหลักๆ ที่เขาให้คงระดับน้ำไว้ คือ หนึ่ง เป็นความต้องการของราษฎรส่วนใหญ่ และสอง เป็นเหตุผลที่ให้เป็นที่ไปตามธรรมชาติ ถ้าน้ำเกิน 108 เมื่อไหร่ค่อยเปิดเขื่อน ซึ่งเราคงต้องออกแถลงการณ์เพื่อยืนยันจุดยืนในการเคารพมติคณะกรรมการที่มีกระบวนการศึกษาวิเคราะห์และสรุปปัญหา และต้องทำเรื่องอธิบายประเด็นต่างๆ ที่ผมตั้งไว้ เพื่อให้นายกรัฐมนตรีและกรม. ทราบ เพราะผมเชื่อว่ามติ กรม. ออกได้ใหม่ทุกวันอังคาร ขอให้เราได้ต่อสู้บนฐานของความรู้และภูมิปัญญาซึ่งเราช่นมาแล้วด้วยหลักการ” ดร.เพิ่มศักดิ์ กล่าว

ขณะที่ **ผศ.บัณฑิต อ่อนดำ** อดีตประธานคณะกรรมการกลางแก้ไขปัญหามลพิษชุมชนคนจนกล่าวว่า เหตุผล 5-6 ข้อที่อาจารย์เพิ่มศักดิ์พูดมานั้น เราฟังมาหลายปีแล้ว เป็นเรื่องที่กฟผ. กำนันผู้ใหญ่บ้าน อ้างมาตลอด ส่วนกรม. จะถูกหลอกหรือไม่นั้นเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งตนคิดว่าใช้ กรม. น่าจะถูกหลอก

ผศ.บัณฑิต ยังได้ตั้งข้อสังเกตว่า ตั้งแต่รัฐประหาร 19 กันยายน เป็นต้นมา ทราบว่ามีการส่งทหารไปคุมในพื้นที่เขื่อนปากมูล มีการตั้งศูนย์แก้ปัญหาความยากจนภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีการแบ่งเงินกันอุดหนุน และให้กรม. ดูแล ตนคิดว่ากลไกเช่นนี้เป็นกลไกที่แปลก

“มันเป็นรูปแบบในการปกครองของฝ่ายทหารหรือเปล่า ผมฟังธงเลย นั่นคือประเด็น ขณะนี้มีสามรูปแบบใหญ่ๆ ที่รัฐบาลใช้ หนึ่งคือเศรษฐกิจพอเพียงแก้ไขปัญหาคความยากจน สอง ให้ทหารแก้ไขปัญหาคความยากจน สาม เมื่อพูดถึงชีวิตคุณภาพนั้นใหม่หาคนไทยเป็นผู้ทำ” ผศ.บัณฑิต กล่าว

ส่วน **รศ.ดร.สุธีร์ ประศาสน์เศรษฐ์** คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กล่าวว่าจากการเปลี่ยนแปลงมต.กรม. นั้นมีข้อสังเกตที่น่าสนใจว่า ในการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล หากเป็นเรื่องเศรษฐกิจ รัฐบาลจะคิดมากในการเปลี่ยนแปลง เพราะกลัวว่ารัฐบาลจะไม่น่าเชื่อถือ กลัวนักลงทุนจะไม่มาลงทุน แต่พอเป็นเรื่องของชาวบ้าน รัฐบาลกลับไม่ลังเลเลย และมีกระบวนการฟังข้างเดียว โดยไม่มีการฟังเสียงหรือข้อมูลจากชาวบ้าน

“ผมมองว่าเรื่องทั้งหมดมันอยู่ในบริบทของการพัฒนาที่รุกรานประชาชน เขื่อนปากมูลเป็นอีกหนึ่งการพัฒนาที่รุกรานประชาชน” รศ.ดร.สุธีร์ กล่าวและว่า

“การเคลื่อนไหวใดๆ แม้เราจะมีข้อมูล แต่เพราะเราเป็นชาวบ้าน ทำให้เขาไม่สนใจเลย นี่เป็นกรอบบังคับบีบว่า เวลาชาวบ้านจะเคลื่อนไหวต้องยกพวกมากอดตั้นให้มีการเจรจา นี่เป็นทางตันว่าปัญหาของประชาชนมันหมักหมมและไม่ได้รับการแก้ไข และนี่ไม่ได้เกิดกับแค่สมัชชาคนจนเท่านั้น แต่เป็นทั้งประเทศ มันเป็นเชื่อให้เกิดประชานิยม เพราะสังคมไม่ดูแลชาวบ้านอย่างจริงจัง ภาวะอย่างนี้จะเป็นตัวกำหนดการเมืองต่อไปในวันข้างหน้า เขาจะมาหาอำนาจอธิปไตยและกอบโกยไปจากประชาชน”

ความเห็นต่อมติ ค.ร.ม. 12 มิ.ย. 2550 ปิดเขื่อนปากมูลถาวร

รัฐบาลมีมติคณะรัฐมนตรี (ค.ร.ม.) เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 2550 ยืนยันตามมติ ค.ร.ม.เดิมเมื่อวันที่ 8 มิถุนายน 2547 ให้เปิดประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูลทั้ง 8 บานสุดบาน เป็นเวลา 4 เดือนในต้นฤดูฝนตาม ผลการศึกษาและแนวทางแก้ปัญหาที่เสนอแนะโดยมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี เพื่อให้ปลาอพยพและคืน สภาพนิเวศน์ลุ่มแม่น้ำมูล แต่ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2550 กลับเปลี่ยนมติ ค.ร.ม. ที่ เพิ่งตัดสินใจผ่านมาเพียง 2 สัปดาห์ ให้ปิดเขื่อนปากมูลโดยรักษาระดับน้ำไว้ที่ระดับการปั่นไฟปกติคือ 106-108 เมตรจากระดับน้ำทะเล (ม.รทก.) และยกเลิกคณะกรรมการภาคีชุดต่างๆ ที่ดำรงอยู่ โดยให้โอน อำนาจการจัดมารวมศูนย์ไว้ที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.)

กลุ่มคณาจารย์ผู้เคยร่วมในกระบวนการแก้ปัญหา และศึกษาวิจัยผลกระทบเพื่อเสนอทางเลือกกรณีปัญหา เขื่อนปากมูลมีความเห็นเพื่อเสนอต่อรัฐบาลและสังคมว่า

1. การกลับมติ ค.ร.ม. ให้ปิดเขื่อนปากมูลมีความไม่โปร่งใส ไม่เปิดเผยให้สังคมได้รับรู้ว่า เหตุผลคืออะไร เพราะสังคมได้รับรู้แต่เพียงว่า นายกรัฐมนตรีได้รับปากกับชาวบ้านผู้เดือดร้อนว่า จะดำเนินการตามมติ ค.ร.ม. 29 พฤษภาคม 2550 ให้เริ่มระบายน้ำในวันที่ 7 มิถุนายน 2550 และยกสุดบานในวันที่ 17 มิถุนายน 2550

การยืนยันให้เปิดเขื่อนได้ระบุเหตุผลสนับสนุนจากกระทรวงพลังงานฯ ว่า เขื่อนปากมูลไม่ได้มีความสำคัญ ต่อกำลังการผลิตไฟฟ้า ส่วนเหตุผลด้านการใช้น้ำกระทรวงพลังงานจะประสานกับกรมชลประทานในการ ปรับปรุงสถานีสูบน้ำจำนวน 6 แห่ง ที่ก่อสร้างขึ้นใหม่ให้สามารถสูบน้ำเพื่อสนับสนุนการเพาะปลูกของ เกษตรกรได้โดยเฉพาะในช่วงภาวะฝนทิ้งช่วง

มติ ค.ร.ม. ให้เปิดเขื่อนจึงมีเหตุผลรองรับจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนถึงแนวทางการใช้ ประโยชน์ว่าสามารถปฏิบัติได้และเป็นความเห็นร่วมกัน นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอสนับสนุนทางวิชาการ งานวิจัย ผลกระทบและเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาเขื่อนปากมูลซึ่งรัฐบาลได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัย อุบลราชธานีเป็นผู้ศึกษา

2. มติ ค.ร.ม. 12 มิถุนายน 2550 เป็นการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจตามที่หน่วยงานด้านความมั่นคงคือ กอ.รมน. โดยผู้บัญชาการ กอ.รมน. ในฐานะผู้บัญชาการศูนย์อำนวยการจัดความยากจนตามปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง (ศจพ.) เสนอ

ฐานคิดในการแก้ไขปัญหาคความยากจนภายใต้โครงสร้างดังกล่าว มองจากมิติความมั่นคงแบบทหารในการ ควบคุม กำกับ การเคลื่อนไหวของคนจน ดังเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่หน่วยงานดังกล่าวใช้อ้างเพื่อ สนับสนุนการปิดประตูระบายน้ำว่า มีผู้ลงชื่อสนับสนุนถึงร้อยละ 98.0 ให้ปิดประตูระบายน้ำ เพื่อนำน้ำไป ใช้ในการเกษตรกรรม โดยที่อาจตั้งคำถามได้ทั้งที่มาของผู้ลงชื่อสนับสนุนว่าเป็นกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบ หรือเป็นภาคีผู้ที่เกี่ยวข้องหรือไม่ และทั้งข้อเท็จจริงที่ยืนยันได้จากงานวิจัยทางวิชาการว่า ประชาชนใน เขตลุ่มน้ำมูลตอนล่างไม่มีความต้องการน้ำเพื่อการเกษตรแต่อย่างใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงฤดูฝน ดังกล่าว

สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือ การอ้างหลักการเสียงส่วนใหญ่เพื่อทำลายสิทธิการดำรงอยู่ของคนชายขอบ คือ ลักษณะหนึ่งของเผด็จการเสียงข้างมาก ซึ่งไม่ต่างไปจากสิ่งที่คณะรัฐประหารใช้อธิบายความเลวร้ายของ ระบอบทักษิณว่าเป็น "เผด็จการประชาธิปไตยเสียงส่วนใหญ่" เพราะหลักเสียงส่วนใหญ่ในระบบ ประชาธิปไตยจะต้องอิงอยู่กับหลักการพื้นฐานที่มีเหตุผล ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนส่วนน้อย และ เปิดให้ผู้คนมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของเขื่อนปากมูลนี้เสียงส่วนใหญ่ที่อ้างถึงเป็น กลุ่มคนที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสีย และไม่ได้รับผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่

นอกจากนี้ วิธีการได้มาซึ่งเสียงส่วนใหญ่ก็ยังเป็นสิ่งที่ต้องตรวจสอบเช่นกัน เพราะหลักการสร้าง ประชาคมดี มดีมหาชน จะต้องมีการบวนการที่เปิดเผย โปร่งใส ให้ฝ่ายต่างๆ ได้ถกเถียงถึงเหตุผล การ พิจารณาทางเลือกต่างๆ ฯลฯ ดังนั้น สังคมไทยจะต้องไม่ตกเป็นเหยื่อของหน่วยงานด้านความมั่นคงเข้า มาแทรกแซงการแก้ปัญหาความยากจนที่สะท้อนความไม่รู้แม้กระทั่งหลักการพื้นฐานของกระบวนการ สร้างและจรรโลงประชาธิปไตย

3. สำหรับข้ออ้างเรื่องการใช้น้ำสำหรับการสนับสนุนให้ชาวบ้านสามารถดำเนินการผลิตตามแนวทาง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สิ่งที่ควรพิจารณาก็คือ ฐานชีวิตและวิถีการทำมาหากินของชาวบ้านปากมูล ตั้งอยู่บนอาชีพประมงเป็นด้านหลัก ฐานทรัพยากรที่สำคัญสำหรับสภาพดำรงชีพจึงตั้งอยู่บนความอุดม

สมมุติของนิเวศน์ลุ่มน้ำแม่มูน การปิดเขื่อนปากมูนจึงเป็นการทำลายระบบเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านตลอดสายลุ่มน้ำมูนอย่างสิ้นเชิง

ผลการวิจัยจากโครงการศึกษาวิจัยแนวทางการฟื้นฟูระบบนิเวศ วิถีชีวิต และชุมชน เมื่อปี 2544 ที่สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรีได้มอบหมายให้มหาวิทยาลัยอุบลราชธานีจัดทำ ได้เสนอให้เปิดประตูน้ำเขื่อนปากมูนตลอดปี เนื่องจากข้อพิจารณาที่ว่า ปัญหาของการผลิตกระแสไฟฟ้าของเขื่อนฯ สามารถมีทางออกทางเทคนิคได้หลายทาง (ดังปรากฏในมติ คร.ม. 29 พฤษภาคม 2550) แต่ปัญหาเศรษฐกิจชุมชนไม่มีทางออกและไม่สามารถแก้ไขได้ด้วยเทคนิค เพราะเขื่อนปากมูนส่งผลกระทบต่อความยากจนและความอุดมสมบูรณ์ของระบบนิเวศทางธรรมชาติ

ดังนั้น ข้อเสนอสำหรับการแก้ไขปัญหาเขื่อนปากมูนต่อสังคมไทยและรัฐบาลคือ

1. ในการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น ต้องยกเลิกมติครม. 12 มิถุนายน 2550 และเปิดประตูระบายน้ำเขื่อนปากมูนทั้ง 8 บาน แบบสุดบาน ตามมติ คร.ม. 29 พฤษภาคม 2550 เพื่อให้ปลาจากแม่น้ำโขงอพยพเข้าสู่แม่น้ำมูน ตามวิถีการของธรรมชาติ และให้คงมีคณะกรรมการพัฒนาทรัพยากรและวิถีชีวิตชุมชนลุ่มน้ำมูนเพื่อเร่งดำเนินการจัดทำแผนฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวบ้าน และระบบนิเวศลุ่มน้ำแม่มูนต่อไป

2. รัฐบาลและสังคมไทยควรร่วมกันพิจารณาความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจของเขื่อนปากมูน ตามที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาแห่งประเทศไทย (TDR) (ภายใต้คณะกรรมการเขื่อนโลก) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของเขื่อนปากมูน และสรุปว่าเขื่อนปากมูนไม่คุ้มค่ากับการลงทุน รวมทั้งตามข้อเสนอของมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี ที่ให้เปิดประตูน้ำเขื่อนปากมูนอย่างถาวร เพื่อให้ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านคืนสู่สภาวะปกติ สามารถพึ่งพาตนเองได้ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงที่แท้จริงต่อไป

3. รัฐบาลและสังคมไทยจะต้องไม่สร้างวัฒนธรรมในการแก้ไขปัญหาบนหลักการแบบอำนาจนิยม หรืออ้างเผด็จการเสียงข้างมากด้วยการระดมและจัดตั้งมวลชน รวมศูนย์อำนาจการแก้ไขปัญหาความยากจนมาไว้ยัง กอ.รมน. และละทิ้งหลักธรรมาภิบาล หลักการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้อง หลักการของเหตุผล และข้อมูลทางวิชาการ

4. รัฐบาลและสังคมไทยควรจะก้าวพ้นวิธีคิดเรื่องความมั่นคงแบบทหาร ที่เน้นการควบคุมกำกับอำนาจของรัฐ และความมั่นคงแบบทุนนิยมที่เน้นการสั่งสมความมั่นคงของระบบเศรษฐกิจส่วนบน เพราะความมั่นคงทั้งสองแบบล้วนสร้างความไม่มั่นคงในการดำรงชีพของประชาชน ความมั่นคงที่สังคมไทยควรใส่ใจคือ ความมั่นคงในชีวิต ฐานทรัพยากร วัฒนธรรม เศรษฐกิจของประชาชน อันจะนำมาซึ่งการดำรงอยู่ของสังคมอย่างสันติ

คณะนักวิชาการผู้ร่วมลงนาม

1. ศ.ดร.ประกอบ วิโรจน์บุญ	อธิการบดีมหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
2. ผศ.บัณฑิต อ่อนตา	อดีตประธานคณะกรรมการกลางแก้ไขปัญหาสมัชชาคนจน
3. อาจารย์ศุภวิทย์ เปี่ยมพงศ์สานต์	อดีตหัวหน้าผู้ตรวจราชการ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
4. รศ.ดร.สุธีร์ ประศาสน์เศรษฐ์	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอดีตอนุกรรมการแก้ไขปัญหาเขื่อนที่เกี่ยวข้องกับ กฟผ.
5. รศ.สุรัชย์ หวันแก้ว	ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
6. รศ.ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
7. ดร.นลินี ต้นธุนิตย์	คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
8. ดร.เดชารัตน์ สุขกำเนิด	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
9. ดร.เพิ่มศักดิ์ มกราภิรมย์	สมาชิกสภาที่ปรึกษาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ
10. นายวิฑูรย์ เพิ่มพงศาเจริญ	มูลนิธิฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ
11. ดร.นฤมล ทับจุมพล	ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
12. ผศ.ดร.ประภาส ปิ่นตบแต่ง	ภาควิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (อดีตเลขาธิการคณะกรรมการกลางฯ)
13. อาจารย์เบญจรัตน์ แซ่ฉั่ว	สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
14. อาจารย์วราภรณ์ แซ่มสนิท	สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
15. อาจารย์สุภิญญา กลางณรงค์	สำนักงานสิทธิมนุษยชนศึกษาและการพัฒนาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล